

Een kaart naar wens

De Wereldatlas van Wolters-Noordhoff op cd-rom biedt een fenomenaal aantal locatienamen. De atlas heeft ook meer mogelijkheden dan andere digitale atlassen.

- Henk Donkers

6 februari 1999

UA GRAFISCHE kwaliteit zullen papieren atlaskaarten altijd superieur blijven aan kaarten op computerschermen. De lijnen en namen zijn scherper, het kleurgebruik uitgebalanceerder en de compositie afgewogener. Papieren kaarten geven daardoor meer overzicht en inzicht. Het is dus niet vreemd dat veel kaart- en atlasliefhebbers geen elektronische atlassen aanschafte en dat de gerenommeerde atlasmakers de vervaardiging van elektronische atlassen overlieten aan snelle softwarebedrijven. Beter geen elektronische atlas dan een slechte, was hun devies.

Er zijn de laatste jaren veel elektronische atlassen op de Nederlandse markt verschenen, zowel in het Engels als in het Nederlands. De bekendste Engelstalige zijn Encarta, Cartopedia en Comptons Interactive Atlas. De Encarta is daarvan verreweg de beste. Nederlandstalige digitale wereldatlassen zijn de Interactieve Wereldatlas van Domus en de Spectrum Wereldatlas.

Kenmerkend voor deze atlassen is het grote aantal toeters en bellen, en cartografisch matige kwaliteit. Tot de toeters en bellen reken ik 3D-vluchtsimulators, videofragmenten, foto's, vlaggen en audioclips met volksliederen of zinnestukjes in vreemde talen. Stadsplattegronden, routeplanners en statistische informatie over landen zijn daarentegen wel nuttige attributen.

slecht leesbaar

De kaarten, waar het bij een atlas toch om draait, zijn vaak slecht. Ze zien zwart van de plaatsnamen, waardoor je het zicht op een gebied verliest. Sommige elektronische atlassen bevatten ingescande versies van papieren kaarten en zijn vanwege de lage resolutie slecht leesbaar.

Ik was dan ook erg benieuwd naar de nieuwe elektronische Wolters-Noordhoff Wereld@atlas, waarvan het eerste exemplaar gisteren is aangeboden aan oud-premier Ruud Lubbers, tegenwoordig hoogleraar globalisering in Tilburg. Wolters-Noordhoff is een conservatieve uitgever die op cartografisch gebied een naam heeft hoog te houden. Digitale technieken gebruikt het bedrijf al lang, maar dan voor het vervaardigen van papieren kaarten en atlassen, waaronder de Grote Bosatlas. Ook levert het bedrijf al jarenlang diskettes met statistische informatie bij zijn atlassen om zijn kopers langzaam te laten wennen aan het digitale tijdperk. De nieuwe digitale Wereld@atlas is een voorloper van de elektronische Grote Bos@atlas. Die zal verschijnen zodra de scholen over genoeg en voldoende krachtige computers beschikken, wat nog jaren kan duren. In de Bosatlas ligt de nadruk op Nederland en op thematische kaarten, in de WN Wereldatlas ligt het accent op de wereld buiten Nederland en op topografische overzichtskaarten. De Wereldatlas verschijnt zowel in een elektronische als papieren versie. Beide versies zijn even duur.

Voor zijn elektronische atlassen heeft Wolters-Noordhoff een strategische alliantie gesloten met twee andere grote atlasmakers: Rand McNally in Chicago, de grootste atlasproducent ter wereld, en De Agostini in Italië. Bedrijven die atlassen maken tot hun core business rekenen. Zij investeerden

honderden mensjaren en miljoenen guldens in het gezamenlijk opzetten van een enorm digitaal bestand aan geografische data. Voor hun eigen markten kunnen ze daaruit producten ontwikkelen. Voor de productie van deze atlas heeft Wolters-Noordhoff samengewerkt met het Rotterdamse softwarebedrijf AND, dat tot de wereldtop behoort als het gaat om Geografische Informatie Systemen (GISsen).

Hebben al deze inspanningen en investeringen ook geleid tot meerwaarden? Biedt de elektronische versie meer dan de papieren editie? En is deze elektronische atlas van een traditionele kaartenfirma beter dan de digitale atlassen van softwarebedrijven als Microsoft? Het aantal geografische objecten (plaatsen, rivieren, landen, provincies, bergen enz.) dat van een naam voorzien is, is ongekend hoog: 1,7 miljoen. Ter vergelijking: de Grote Bosatlas vermeldt ruim 20.000 namen, de papieren wereldatlas van Wolters-Noordhoff 130.000 en de dikste, duurste en meest gedetailleerde wereldatlas, de (vier kilo zware) Times Atlas of the World, blijft steken op 210.000. Ook andere digitale atlassen worden ruim verslagen. De Spectrum Wereldatlas komt niet verder dan 160.000 en de Encarta 99 stopt bij 1,3 miljoen. Kortom: er staat een fenomenale hoeveelheid locatienamen afgebeeld op deze ene CD-ROM.

Een voordeel boven een papieren atlas is verder dat je zelf de uitsnede en de schaal van de kaart kunt bepalen. Zo kun je altijd een kaart op het scherm krijgen die precies het gebied weergeeft dat je afgebeeld wilt zien. Je bent dus niet gebonden aan de uitsneden en schalen van de atlasmaker. Je kunt vrij scrollen in alle windrichtingen en net zover in- of uitzoomen tot het gebied waarvan je een kaart wilt hebben, staat afgebeeld. Van de hele aardbol — van Vuurland tot Kamtsjatska; zelfs van elk stukje oceaan — kun je kaarten maken die vergelijkbaar zijn met papieren kaarten op een schaal van 1:500.000. Deze atlas kent bij het in- en uitzoomen 21 niveaus, de Encarta en andere nog minder. De WN-Wereld@atlas overtreft de andere dus ver in de mogelijkheden om 'kaarten op maat' te maken.

Pas als je ophoudt met scrollen of zoomen, verschijnen de namen op het scherm. Het programma berekent dan razendsnel welke namen er op de kaart komen en waar die geplaatst worden. Deze zogenoemde dynamische plaatsbepaling zorgt ervoor dat de afgebeelde kaarten nooit te vol worden en dat er aan de randen geen namen doormidden geknipt worden. Bij andere digitale atlassen is dat wel het geval. Bovendien worden de namen bij sommige digitale atlassen slechter leesbaar naarmate je verder inzoomt. Bij deze atlas blijft de lettergrootte constant. De gebruikte techniek zorgt dus voor kaarten die overzichtelijker en duidelijker zijn dan in andere digitale atlassen. Door de gebruikte ondergrond en kleurstelling lijken de kaarten qua beeld veel op die in de vertrouwde Bosatlas.

De selectie van de af te beelden locatienamen geschiedt door middel van vaste algoritmen die aan een kaartniveau gekoppeld zijn (van een kaartschaal kan men hier niet spreken omdat er op beeldschermen geen vaste verhouding bestaat tussen de werkelijkheid en de afgebeelde kaart). Of alle geselecteerde plaatsen ook op de kaart komen is afhankelijk van de beschikbare ruimte om deze duidelijk af te beelden. Dat leidt soms tot merkwaardige kaarten. Zo verschenen op mijn 17 inch scherm op de kaart van Nederland wel plaatsjes als Stedum, Ens, Klundert en Veen, maar ontbreken namen als Arnhem, Apeldoorn, Tilburg, Breda, Leiden en Heerlen. Die namen zijn tijdelijk van de kaart verdwenen ter wille van de overzichtelijkheid. Als je scrollt of inzoomt ontstaat er wel ruimte voor en verschijnen ze op het scherm. Op een 15 inch scherm ziet de kaart er weer iets anders uit.

verschillende stijlen

Net als andere digitale atlassen bevat deze atlas veel snuffjes om het zoeken van plaatsen te vergemakkelijken en te voorkomen dat je uit het oog verliest waar op aarde je je bevindt. Ook kun je — net als bij de Encarta — kiezen voor verschillende kaartstijlen, maar de mogelijkheden die deze atlas daartoe biedt zijn uitgebreider en cartografisch uitgekiender. Zo kun je staatkundige, natuurkundige of hydrografische kaarten maken. Je kunt er ook voor kiezen om tientallen kaartelementen wel of niet af te beelden. Je kunt kaarten maken met of zonder administratieve

grenzen of kaarten met alleen spoorwegen of plaatsen van meer dan een miljoen inwoners enz. Daarnaast is het mogelijk kleuren te veranderen of de helderheid en het contrast te wijzigen. Er bestaan dus legio mogelijkheden om kaarten aan eigen wensen aan te passen.

Een novum is dat je je scherm in tweeën kunt delen en gebieden met elkaar kunt vergelijken. Doordat ze automatisch op dezelfde schaal worden afgebeeld kun je een goede indruk krijgen van de verhoudingen. Bijvoorbeeld hoe groot is Californië of Madagaskar in vergelijking met Nederland of Europa? In papieren atlassen is dat altijd moeilijk vanwege de uiteenlopende kaartschalen en projecties. Geen enkele digitale atlas biedt deze vergelijkingsmogelijkheid.

De betere digitale atlassen zoals de Encarta 99 bieden mogelijkheden om statistische informatie over landen te raadplegen en te bewerken tot kaarten, tabellen of grafieken. Ook hier biedt de WN-atlas meer mogelijkheden. Niet zozeer wat betreft het aantal onderwerpen, maar wel waar het gaat om het arsenaal bewerkingen. Zo bevat de WN-atlas uitgebreide statistische data over Nederland, Europa en de wereld. Wat betreft Nederland kun je daarmee gedetailleerde kaartjes fabriceren met gemeenten, COROP-gebieden of provincies als kleinste eenheden. De Encarta biedt slechts mogelijkheden voor cartografische weergaven op wereldschaal.

Ten slotte biedt de atlas gedetailleerde plattegronden van 65 wereldsteden, topografiespelen, beschrijvingen van landen, toegang tot zo'n 10.000 op gebied en onderwerp geselecteerde Internetsites, en mogelijkheden om op kaarten te tekenen en eigen informatie op te slaan in Notebooks. Allemaal functionele toevoegingen waar een serieuze atlasgebruiker meer aan heeft dan aan een 3D-vlucht over Groenland, een foto van de Eiffeltoren, het volkslied van Swaziland of een paar zinnetje Chinees.

Kortom: de cartografische kwaliteiten en mogelijkheden van deze atlas zijn veel groter dan die van andere digitale atlassen. En dat tegen nauwelijks hogere of zelfs lagere kosten. Het is de eerste digitale atlas die cartofielen ertoe kan verleiden er een aan te schaffen. Hij biedt immers veel gedetailleerde en cartografisch verantwoorde informatie over gebieden die ook in de beste papieren atlassen stiefmoederlijk behandeld worden. Je hebt wel een krachtige computer nodig, met liefst een Pentium II processor (hoewel de atlas ook draait op een Pentium 100) en veel ruimte op de harde schijf. Kaartjes uitprinten kan, maar de grafische kwaliteit blijft ver achter bij die van gedrukte kaarten, ook al heb je een goede kleurenprinter.

Wolters-Noordhoff Wereld@atlas op CD-ROM. ISBN 90 01 96896 1. Prijs f149,95.